

Spominski pohodi herojskega mesta

Avioni, avioni... so vpili tisti redki budni Beograjčani, koso 6. aprila pred 40 leti nad naše glavno mesto priletela nemška letala s smrtonosnim tovorom. Z vseh strani so pričele hrumeti vandalske okupatorske horde. Načrtovali so, da se bodo lahko skozi Jugoslavijo, ki je bila polna notranjih protislovij, le sprehodili. Toda zmagovalje je bilo kratkotrajno. Usteli so se tako močno, kot na nobenem drugem bojišču. Danes mineva 40 let od herojskega upora jugoslovanskih narodov, od pomembnih odločitev slovenske Osvobodilne fronte. Mineva 40 let od tedaj, ko Ljubljana navkljub bodeči žici ni hotela postati zasluženo mesto... Hkrati praznujemo tudi 36-letnico osvoboditve, ki je na pročelja ljubljanskih zgradb spet pripeljala sončno jutro in na obraze ljudi nasmeh, v srca pa srečo. Mineva pa tudi 25 let, odkar se je svobodna Ljubljana odločila ohraniti trajen spomin na težka, a junaška leta in mnoge, ki so za svobodo, mir in bratstvo dali največ, kar so imeli – svoje življenje!

Prvi pohodi so se imenovali »Ob žici okupirane Ljubljane«. Slika prikazuje tekmovalke pred ciljem na drugem pohodu leta 1958.

Leta 1957 je Okrajni odbor Zveze borcev NOV Ljubljane razpisal v spomin na herojsko Ljubljano v letih okupacije v okviru »Prvega slovenskega festivala telesne kulture« partizanski pohod »Ob žici okupirane Ljubljane«. Tedaj, 23. julija pred 25 leti se je rodila zamisel o množični športno politični manifestaciji, ki je kasneje prerastla v največjo tovrstno prireditev na svetu. Prvega pohoda se je udeležilo 370 Ljubljančanov, že 11. maja leto dni kasneje pa je bilo samo ekip toliko, kolikor je bilo prvo leto vseh udeležencev. Po poti nekdanje žice je šlo 1850 udeležencev. Z zaključne slovesnosti so poslali tudi prvo pozdravno pismo tovarišu Titu:

»Dragi tovariš Tito!

Ob priliki partizanskega pohoda, Ob žici okupirane Ljubljane leta 1958, na katerem je sodelovalo 370 ekip s 1850 udeleženci, Ti pošiljamo tople iskrene partizanske pozdrave za Tvoj 66-ti rojstni dan z obljubo, da bomo še nadalje utrjevali tradicije narodnoosvobodilne borbe, pridobitve naše ljudske revolucije, zlasti bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov in neodvisnost naše dežele.«

Leta 1959 je bil pohod »Ob žici okupirane Ljubljane« na dan osvoboditve mesta in udeležilo se ga je 900 ekip s 4510 udeleženci, da bi 8. maja leto dni kasneje na pot krenilo že 4036 ekip z 20.180 udeleženci.

»To je zares veliko število,« je ob zaključni slovesnosti dejal Mitija Ribičič, predsednik odbora za partizanski pohod »Ob žici okupirane Ljubljane«, »ker ne gre samo za manifestacijo, temveč za naporno pot, ki zahteva veliko truda, potrpljenja, močne volje in

tovariške medsebojne pomoči. Tako lahko danes po velikosti in obsegu uvrstimo našo, po obliki tako izvirno in edinstveno prireditev, v enega najbolj množičnih spomladanskih krossov, ne samo pri nas, ampak tudi v tujini.«

Bržčas je bila tudi v organizacijskem smislu rekordna udeležba na pohodu velik uspeh.

Če je imela prireditev do leta 1960 republiški in jugoslovanski pomen, tedaj je 7. maja 1961, ob 20. obletnici socialistične revolucije privabila tudi mednarodno konkurenco, saj so se tekmovalnega dela udeležile tudi mestne reprezentance iz Londona, Moskve, Leningrada, Kaira, Varšave in Osla.

Leta 1962 se je obseg prireditve nekoliko zmanjšal, saj ni bilo množičnega, marveč le tekmovalni del, ki se ga je udeležilo 930 atletov.

No, leto dni kasneje je bila »napaka« preteklega leta popravljena in sedmega zapovrstnega pohoda se je udeležilo 5360 tekmovalcev.

Leta 1964 se je prireditev prvič poimenovala »Po poteh partizanske Ljubljane«, pritegnila pa je 4680 tekmovalcev.

Množičnost je posegla v desettisoče udeležencev spet leta 1965, ko se je ob 20. obletnici osvoboditve, 9. maja podalo na pot 27.000 udeležencev. V pozdravni brzojavki predsedniku Titu so udeleženci tedaj med drugim zapisali:

»Devet pohodov »Po poteh partizanske Ljubljane« je vsak zase velika manifestacija čvrste enotnosti našega revolucionarnega mesta, devet obujanj spominov slavne preteklosti in devet velikih spodbud za naše napore in za srečno prihodnost.«

Deseti – jubilejni pohod je bil ob 25-letnici vstaje in je v Ljubljani združil 21.663 udeležencev iz vse Jugoslavije, mimo tega pa so prišli tekmovalci iz ČSSR, Bolgarije, Grčije, Madžarske, Nizozemske in Romunije.

Prireditev je vsako leto postajala vse bolj množična.

Leta 1967 se je udeležilo pohoda 24.406 Ljubljančanov ter številni delovni ljudje iz vse republike in domovine, bili pa so tu tudi atleti iz tujine. Predsednik odbora za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« Franc Stadler – Pepe je ob zaključku množičnega pohoda dejal, da je imel okupator še kako prav, ko je Ljubljano označil kot »državo v državi« in da je zato mesto po osvoboditvi zaslužno dobilo naziv »herojska Ljubljana«. 12. maja 1968 se je pohoda udeležilo 26.985 pohodnikov in športnikov, leto dni kasneje pa že 31.028, od tega 14.925 pionirjev.

Leta 1970 je bila prireditev še bolj slovesna kot ponavadi. 24. aprila je namreč predsednik SFRJ Josip Broz Tito z ukazom številka 61 ob 25-letnici osvoboditve odlikoval Ljubljano z redom narodnega heroja. Ljubljana je bila prvo naše mesto, ki je prejelo najvišje jugoslovansko odlikovanje.

Na pohodu se je zbralo 33.560 udeležencev, od tega je bilo 15.799 pionirjev. V teku prijateljstva je med 105 atletih zmagal Dane Korica, med mestnimi reprezentancami pa je bil najuspešnejši Beograd.

Leta 1972 je Dane Korica spet stal na zmagovalnem odru. »Teka prijateljstva« se je udeležilo 13 mestnih reprezentanc iz tujine, največ uspeha pa so imeli predstavniki Moskve. Sicer pa je po poti nekdanje žice šlo 37.455 udeležencev.

Leta 1973 se je v Ljubljani med mladino rodila zamisel o gradnji »Aleje spominov in tovarištva« (danes: Pot spominov in tovarištva), na prireditvi »Po poteh partizanske Ljubljane« se je zbralo 40.585 udeležencev, prireditev pa je 4. julija prejela plaketo zveznega odbora Zveze združenj borcev NOV.

Na zaključni slovesnosti »Pohoda po poteh partizanske Ljubljane« leta 1974 je bil tudi Tito. Na pohodu je bilo 37.580 udeležencev, po poti je šlo 17.814 pionirjev, zbralo se je 2.007 vrhunskih športnikov iz Jugoslavije ter 15 držav. Skupaj je bilo 58.991 udeležencev.

»Velik vtis je napravilo name to, kar danes vidim tu,« je dejal Tito več de-

settisočglavi množici. »Tovariši in tovarišice, zares imamo kaj braniti, ponosni smo na tisto, kar smo doslej dosegli. Še bolj ponosni pa bomo, ko bodo naše mlade generacije, ki že sedaj zamenjujejo starejše, ki so se že utrudili in izčrpali, enako požrtvovalno nadaljevale boj za uresničenje tistega, za kar smo se borili, za socializem. Ponosni smo na našo mladino, zahtevamo od nje, da smelo hodi po poteh, ki smo jih začrtali, in naj nikoli ne pozabi, koliko žrtev in krvi nas je stalo tisto, kar zdaj imamo – svobodno, združeno bratsko Jugoslavijo.«

Leto dni kasneje, leta 1975 je ob 30. obletnici svobode pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« dosegel rekordno udeležbo. 105.625 udeležencev se je zvrstilo skozi množični in tekmovalni del. V tistih dneh smo odkrili spomenik revolucije in spomenik Francu Rozmanu-Stanetu.

Na dvajseti prireditvi se je v množičnem delu zbralo 75.000 udeležencev, v tekmovalnem sporedu pa 4.200 tekmovalcev. Praznovanje osvoboditve mesta je bilo združeno s sprejemom štafete mladosti v Ljubljani. V naše mesto je prišla štafeta z iskrenimi željami tovarišu Titu za 84. rojstni dan iz zraka – prinesel jo je padalec, ki se je spustil na travnik pri Mladinski knjigi za Bežigradam.

Leta 1977 je predsednik predsedstva SR Slovenije Sergej Kraigher udeležencem na pot napisal: »Z akcijo mladine in delovnih ljudi spreminjamo obroč nasilja, ki naj bi iz Ljubljane naredil koncentracijsko taborišče, v resnici pa jo je vzpodbudil k še bolj požrtvovalnemu in junaškemu boju – v »Pot spominov in tovarištva« Naj nam bo to trajna spodbuda za neprestano izpopolnjevanje nas samih in naše poti v osvobajanju človeka in dela, v uresničevanju tega zgodovinskega cilja vsega naprednega človeštva.«

Prireditev »Po poteh partizanske Ljubljane« je bila leta 1977 posvečena 40-letnici ustanovnega kongresa KPS. Leta 1978 se je na množičnem pohodu zbralo 58.479 udeležencev. Leto dni kasneje je bila prireditev v počastitev 60-letnice ustanovitve KPJ, SKOJ in neodvisnih sindikatov. Ljubljana je dala med vojno 11.000 borcev, od tega 1500 članov KPJ in SKOJ, 57 narodnih herojev, 4000 padlih borcev in 6000 internirancev.

Lani se je na pohodu zbralo 100.000 udeležencev. Praznovali smo 35-letnico osvoboditve.

Koledar prireditev v Ljubljani od 23. aprila do 9. maja

- 23. april** – razstava »Država v državi« v domu Ivana Cankarja, otvoritev ob 19. uri
- 23. april** – razstava »Tematika NOB v slovenski dramatiki« v Narodni univerzitetni knjižnici
- 24. april** – sklenitev »živega obroča« na poti spominov in tovarištva ob 10. uri
- štafeta mladosti ob 8. uri v Ljubljani, osrednja prireditev ob sprejemu štafete v Litostroju ob 9.45
- II. Tek osvobodilne fronte, start v Študentskem naselju
- 26. april** – avto rally »Po poteh partizanske Ljubljane«, start parkirišče pred halo Tivoli ob 9. uri
- 26. april** – spuščanje čolničkov po Ljubljanici v spomin na prvomajsko akcijo leta 1943, ko so ljubljanski aktivisti in mladinci spustili »partizansko floto« po Ljubljanici, organizatorja KS Prule in Turistično društvo Ljubljana, prireditev bo ob 20. uri
- 27. april** – slavnostna akademija v počastitev 40-letnice ustanovitve OF ob 20. uri v domu Ivana Cankarja (neposredni televizijski prenos)
- 27. april** – ognjemet na ljubljanskem gradu ob 19.45
- 1. maj** – tradicionalna prvomajska srečanja
- 3. maj** – začetek mladinskega pohoda na Reki, mladine dveh pobratenih mest v počastitev 40-letnice ustanovitve OF in vstaje, z zaključkom 9. maja na XXV. množičnem pohodu na Trgu revolucije
- 8. maj** – slovesnost ob dnevu osvoboditve Ljubljane v domu Ivana Cankarja ob 20. uri
- 9. maj** – XXV. jubilejni množični pohod »Po poteh spominov in tovarištva« z zaključkom ob 11. uri na Trgu revolucije
- 9. maj** – zbor aktivistov OF in SZDL, borcev, brigadirjev delovnih akcij in mladine
- zbor praporov
- tekmovalni del pohoda »Po poteh spominov in tovarištva«